

A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia első előrehaladási jelentése

Áttekintő
összefoglalás

2013

2014

NFFT

Nemzeti Fenntartható
Fejlődési Tanács

Ön Magyarország történetének legelső, fenntarthatósági stratégiához fűzött előrehaladási jelentésének összefoglaló kiadványát tartja a kezében. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács javaslatára az Országgyűlés tagjai döntöttek úgy, nagy többséggel 2013 tavaszán, hogy nemcsak egy megújított nemzeti fenntartható fejlődési keretstratégiát fogadnak el, hanem a keretstratégia céljai felé való előrehaladásról való számadást is elvárják.

A 18/2013. (III. 28.) OGY határozat alapján a Keretstratégia (NFFS) célja, hogy:

- hozzájáruljon egy nemzeti egyetértés kialakulásához a fenntarthatóság fogalmáról;
- támogassa a fenntarthatóság felé való átmenet első lépéseinek meghatározását; és
- hosszú távú koncepcióként szolgáljon a közpolitikai döntéshozatali-döntéshozási rendszerben.

Az NFFS feladata olyan politikai-szakpolitikai cél-eszközrendszer meghatározása, aminek segítségével a nemzeti erőforrásaink állapotát (mennyiségi és minőségi helyzetét) azon a szinten tarthatjuk, ami stabilan, hosszú távon lehetővé teszi a magyarság nemzetek közötti versenyben való helytállását; segíti természeti és kulturális örökségünk megvédését a jövő generációk számára; és biztosítja a gyarapítható erőforrásaink megfelelő fejlesztését.

A Keretstratégia a 2024-ig terjedő időtávra határoz meg feladatokat. Az NFFS a négy nemzeti erőforrás – emberi, társadalmi, környezeti és gazdasági – alkotta négyosztatú térben 34 stratégiai célt és 77 teendőt (eszközcélt) határozott meg.

Az Előrehaladási Jelentés célja

A kétevente rendszeresen készülő előrehaladási jelentés célja, hogy

- indikátorok és minőségi elemzés segítségével nyomonkövessük a nemzeti erőforrásaink állapotát;
- leltárba szedjük az elmúlt két éves időszakban kezdeményezett, megvalósított társadalmi válaszlépéseket, intézkedéseket,
- visszajelzést adjunk a társadalom számára, hogy a fenntarthatósági átmenetben mennyi fejlődés történt, mely területeken értünk el számottevő haladást, s hol van szükség az eddiginél jelentősebb erőfeszítésekre.

Lényeges hangsúlyozni, hogy a fenntarthatóságot szolgáló intézkedések csak viszonylag jelentős idő-késéssel – olykor akár évtizedes időtávon – éreztetik hatásukat, ezért ez az első, mindössze alig két évet értékelő előrehaladási jelentés nem alkalmas a kormányzati intézkedések definitív értékelésére. E jelentés vizsgált időtávja a Keretstratégia 2013. márciusi elfogadásától 2014. december 31-ig tart.

A nemzeti erőforrások állapota 16 kulcsindikátor tükrében

	Erőforrás	Indikátor	Helyzet	Trend
Emberi erőforrások	Népesség	Teljes termékenységi arányszám	rossz	↗
	Tudás	Oktatási kiadások a GDP %-ában	rossz	↘
		Korai iskola-elhagyók (%)	átlagos	↔
	Egészség	Születéskor egészségesen várható élettartam (év), férfiak/nők	átlag alatti	↗
Társadalmi erőforrások	Kohézió	Súlyos anyagi deprivációban élők aránya %	rossz	↗
		Az általános bizalom szintje (ESS, 0-10 skálán)	átlag alatti	NA (↗)
		Korrupciós index (Transparency Int., 0-100 skálán)	átlag alatti	↔
		Civil szervezetek száma (ezer)	átlagos	↘
Környezeti erőforrások	Természeti tőke, környezeti állapot	Biológiailag inaktív területek (az összterület %-ában)	rossz	↔
		Természeti erőforrás-termelékenység (GDP/DMC, €/kg)	átlag alatti	↔
		A lakosság kitettsége a levegő szilárdanyag-szennyezettségnek [PM(10)] (µg/m3)	átlag alatti	↗
Gazdasági erőforrások	Vállalkozói tőke	Foglalkoztatási ráta a 20-64 éves korú lakosság körében (%)	átlag alatti	↗
		Beruházások: bruttó állóeszköz-felhalmozási ráta (GFCF/GDP)	átlagos	↗
		K+F kiadások (a GDP %-ában)	átlag alatti	↗
	Makrogazdasági egyensúly	Államadósság (bruttó) a GDP %-ában	célértéknél rosszabb	↗
	Korosztályos egyensúly	Időskori eltartottsági ráta	átlag feletti	↘

Biológiailag inaktív területek = beépített területek + szántó területek
GDP: bruttó hazai termék; GFCF: bruttó állandóeszköz-felhalmozás; DMC: hazai anyagfelhasználás; PM: szilárd részecske
MAGYARÁZAT A TÁBLÁZATHOZ: Az adatok a Központi Statisztikai Hivatal adatgyűjtéseire, a European Social Survey felméréseire és a Transparency International jelentéseire támaszkodnak.
Helyzet értékelése öt fokozatú skálán történt: rossz – átlag alatti – átlagos – átlag feletti – jó.
Viszonyítási pont: ahol fenntarthatósági szempontból a mutatónak van optimuma (pl. termékenységi ráta), ott ehhez az abszolút szinthez viszonyítottuk a mutató aktuális értékét; ahol ilyen abszolút optimum nincs, ott az EU- és V3-átlagokhoz viszonyítottunk. Államadósság esetében az alkotmányos 50%-os célértékhez viszonyítottunk.
Trend értékelés három fokozatú skálán történt: romló – stagnáló (vagy nem trendszerűen változó) – javuló. Elsősorban a 2012-2014 időszak változásait vettük figyelembe, másodsorban az értékelésben szerepet játszottak az elmúlt évtized adatai is.

Magyarország helyzete a fenntartható fejlődés útján

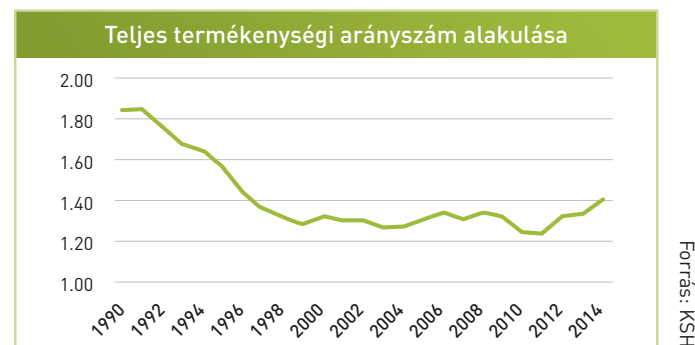
A Keretstratégia elfogadása óta eltelt két év nem ad lehetőséget komolyabb összefüggések feltárására. Ugyanakkor a jelenleg elérhető adatok és a Jelentésben feltárt folyamatok megmutatják, hogy 2015-ben milyen fenntarthatósági helyzetkép adható Magyarországról a Keretstratégia értékrendje alapján.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy

- az elmúlt évtizedek politikájának örökségeként **egyetlen nemzeti erőforrásunk sincs** (az EU-átlaghoz mint relatív zsinórmértékhez vagy a kívánatos nemzeti optimumhoz mint abszolút célértékhez képest) **jó vagy átlagosnál jobb állapotban** (ez alól az időskori eltartottsági rátánk kivétel, melynek értéke jelenleg még éppen jobb az EU-átlagnál, de e mutató trendje egyértelműen romló);
- 2013-2014-ben **az emberi, a társadalmi és a gazdasági erőforrások területén elsősorban a pozitív elmozdulások kerültek hangsúlyba**, míg **a természeti erőforrások területén** a korábban jelentkező **negatív tendenciák** továbbra is **kihívást jelentenek** Magyarország számára. A választott 16 kulcsindikátor közül 8 mutat javulót, míg csak 3 romló trendet (4 mutató értéke nem változott számottevően, 1 mutató esetében pedig nincs elérhető adat);
- egyes részterületeken megmutatkozó összehangolt intézkedések, s ennek nyomán jelentkező kisléptékű javulások példázatok: még rossz fenntarthatósági helyzetekből is találhatunk kiutat, s **innovatív megoldásokkal, erős közjó iránti elköteleződéssel és kitartó munkával a nemzeti erőforrásaink állapota javítható**;
- a részben pozitív elmozdulásokkal jellemezhető erőforrás-területeken is **sok ellentmondás figyelhető meg**, a beavatkozások sokszor szelektívek, továbbra is hiányzik a felső szintű politikai elköteleződés és a tudatos, hatékony kormányzati koordináció (a 18/2013. OGY határozat 2. és 3.a) pontjainak végrehajtása sokszor hiányos, vagy inkább formális, mint érdemi).

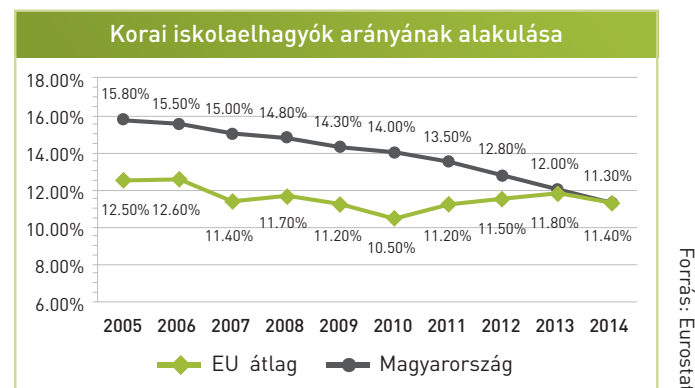
Az **emberi erőforrások** területén jól azonosított fenntarthatósági probléma a demográfiai helyzet. A kormányzat felismerte, hogy a pénzügyi ellátások ösztönző hatása mellett a munka és a család összeegyeztethetősége, illetve a munkaerőpiacra való visszatérés lehetőségeinek megteremtése is kiemelten fontos a termékenység szempontjából. A családtámogatási rendszer átalakítása szakértők szerint pozitív hatással lehet a termékenységre.

A születéskor várható élettartam és az egészségesen eltöltött évek száma egyaránt folyamatos növekedést mutat.

Azben pozitív folyamat, hogy nemcsak a születéskor várható élettartam, hanem az egészségesen eltöltött évek száma is mind a férfiak, mind a nők esetében folyamatos, bár lassú növekedést mutat.

Fontos megjegyezni, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek az egészségügyi helyzetről alkotott önképpel is erősen összefüggnek: a magasabb jövedelműek és a magasabb iskolai végzettségűek egyaránt jobbnak ítélik meg egészségügyi helyzetüket.

A hazai oktatási rendszer komoly fenntarthatósági kihívások előtt áll. A nemzetközi felmérések szerint a magyar tanulók eredményei minden fontosabb megfigyelt területen romlottak. A PISA eredmények azt mutatják, hogy a magyar diákok nem rendelkeznek a modern munkaerőpiac által elvárt képességekkel (problémamegoldás, természettudományos jártasság). Növekszik a

lemaradók, gyengén teljesítők aránya, nem csökken tartósan az iskolát korán elhagyók százaléka, ami mind súlyosabb képezhetőségi, foglalkoztathatósági problémát jelent. Azok a képzetlenek és munkanélküliek vesznek részt a legkisebb arányban valamilyen felnőttképzésben, akik esetében a képzés a legtöbbet segítené a munkaerő-piaci helytállásban.

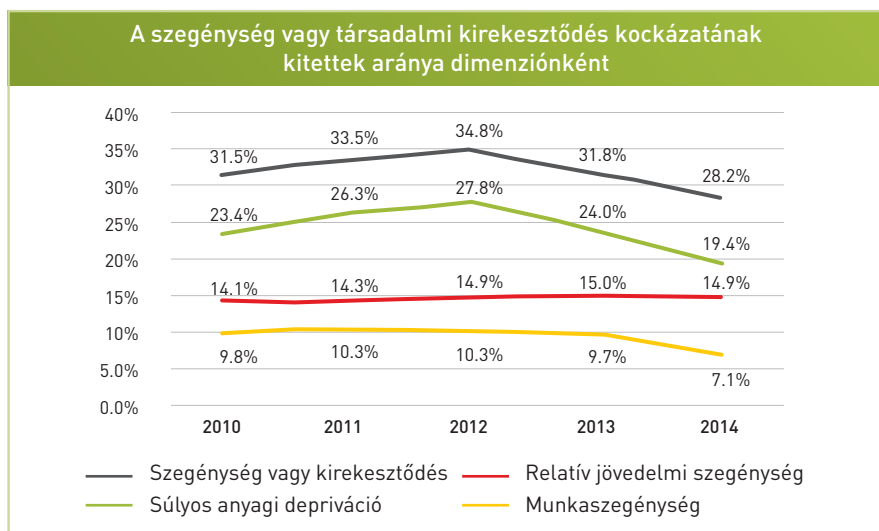
A versenyszféra foglalkoztatási potenciálja jelentősen nőtt.

A foglalkoztatottak között viszonylag magas arányú a közfoglalkoztatotti réteg. Fenntarthatósági szempontból kockázatot jelent, hogy vizsgálatok szerint a közfoglalkoztatás hosszú távon nem vezeti vissza a munkaerőpiacra a közmunkásokat, ezzel együtt viszont a közmunkában dolgozók megbecsültsége (segély helyett munkát végeznek) a társadalmi fenntarthatóság szempontjából pozitívnak tekinthető. A közfoglalkoztatás továbbá egyre kisebb szereppel bír a foglalkoztatás bővülésében, vagyis a versenyszféra foglalkoztatási potenciálja is jelentősen nőtt.

A társadalmi kohéziót tekintve kiemelendő, hogy a szegénység és társadalmi kirekesztettség mértéke (2008-tól) 2012-ig folyamatosan nőtt, 2013-tól kezdődően azonban már csökkent. A súlyos anyagi depriváció 2014-ben még mindig a lakosság mintegy ötödét érintette.

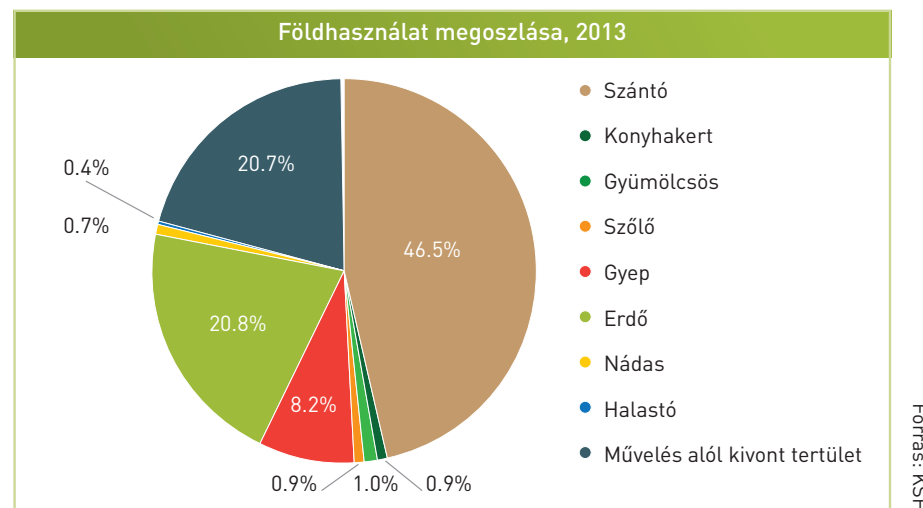
A **társadalmi tőke** szempontjából öröndetes, hogy növekedett az általános bizalom és a jogrendszerbe vetett bizalom szintje, bár ennek mértéke még mindig sereghajtó Európában. Továbbra is magas fokú a letelepedni kívánó idegenek elutasítottsága.

Számos kormányzati elköteleződés, jogszabály-módosítás és program ellenére a nemzetközi felmérések szerint Magyarországon továbbra is az európai átlagnál nagyjából jobb a korrupció. Számos területen a gazdaságba való erőteljes állami beavatkozás (szabályozással vagy költségvetési és EU-források gazdasági támogatásként való megjelenésével) utat nyithat járadékvadász magatartások megjelenésének.

A **természeti erőforrások** tekintetében Magyarország két legfontosabb nemzetgazdasági értéke a talaj és a vízkészletek. Mindkét erőforrás esetében olyan degradációs folyamatok zajlanak, amelyeket a Keretstratégia elfogadása óta eltelt két évben sem sikerült fékezni. Mind a talaj, mind a vízkészletek esetében kiemelt szerepe van a rossz szerkezetű területhasználatnak. A természeti erőforrások területén a pozitív folyamatok leginkább az erdőgazdálkodáshoz, illetve a tudatos ásványvagyon-gazdálkodáshoz köthetők.

A természeti erőforrások területén a legnagyobb kihívást a területi beépítettség és az ökológiailag inaktív területek arányának növekedése jelenti. Erős negatív szétcsatolás figyelhető meg a népességszám csökkenése és a területi beépítettség növekedése között, amely veszélyezteti a természetes, természetközeli és egyéb zöld területeket, ezzel együtt az élőhelyek beszűküléséhez és így a biodiverzitás csökkenéséhez vezet. Ökológiailag inaktívak – nem csak a biodiverzitás megőrzése, de az aszályok és árvizek problémájához kapcsolódó vízvisszatartó-képesség szempontjából is – a hazánk területének majd felét elfoglaló szántó területek is.

A GDP növekszik, a foglalkoztatottság bővül, a beruházási hajlandóság erősödött, a megtakarítások nőnek, miközben az államháztartási hiány tartósan 3% alatt alakul és a GDP arányos államadósság csökken.

A természeti erőforrásokat érő kihívások kezelésének akadálya, hogy a magyar környezetvédelmi intézményrendszer széttagolt és nem hatékony működésű. A környezeti ügyeket több minisztérium intézi, az engedélyezési rendszert több kritika éri a vállalati és civil oldalról is, a horizontális integráció alacsony fokú.

Egyre súlyosbodó fenntarthatósági kihívást jelent az elvándorlás.

ság bővül, a beruházási hajlandóság erősödött, a megtakarítások nőnek, miközben az államháztartási hiány tartósan 3% alatt alakul és a GDP arányos államadósság ugyan lassan, de csökken. Ezzel együtt a hitelezési piac még nem állt helyre, és a potenciális gazdasági növekedés volumenének növeléséhez szükség van a hazai alacsony termelékenységi növelésére. Egyre súlyosbodó fenntarthatósági kihívást jelent továbbá az elvándorlás, amely a hivatalosan bejelentett adatok alapján is legalább 330 ezer, az átlagnépességhez képest fiatalabb és képzettebb magyar állampolgárt érint.

A demográfiai területén jelentkező pozitív folyamatoknak tovagyűrűző hatása lehet a jóléti rendszerek fenntarthatóságára – különösen a nyugdíj- és egészségbiztosítási rendszerekre. Ezzel együtt a mostani trendek alapján az látható, hogy míg az 1990-es években 5 aktív korú tartott el egy nyugdíjast, addig 2014-ben már csak 4, 2050-ben pedig komoly változás hiányában ez 2-re csökkenhet. A nyugdíjrendszer fenntarthatóságát nagyban javítja viszont, hogy a gazdaságilag aktív réteg a gazdasági ösztönzők hatására kiszélesedett és a foglalkoztatottsági mutatók javultak az elmúlt évek során.

A nemzeti fenntarthatósági célok megvalósításának helyzete

A fenntartható fejlődési indikátorok általános pillanatképet adnak Magyarország helyzetéről a fenntartható fejlődés útján. E kép mögé enged betekintést, az egyes erőforrások területén látható főbb eredmények és kihívások összegyűjtése mellett az egyes fenntarthatósági célkitűzések területén bekövetkezett változások, és az azokat mozgató kormányzati és társadalmi beavatkozások értékelése.

Elsősorban a pozitív elmozdulások jellemezték a következő célkitűzéseket

Örökségünk ápolása, identitás megőrzése. A hagyományörző, magyar identitást erősítő kezdeményezések és programok száma nő (pl. Magyarország Háza projekt, iskolai programok az itthon és határokon túl élő fiatalok közötti kapcsolatok kialakítására). Pozitív folyamat, hogy 2014-ben először kerültek a Parlamentbe nemzeti szövegezők. A kettős állampolgárság hozzájárult a nemzeti összetartozás erősödéséhez.

Emberről a környezeti terhelés csökkentése. A legtöbb, emberi egészséget veszélyeztető szennyezés hazai kibocsátása kisebb az EU-átlagnál. Jelentősen javult a szennyvíztisztítás aránya. A levegőszennyezettség csökkentésének irányába hat a városi és elővárosi közösségi közlekedés eszközeinek fejlesztése.

Foglalkoztatottság növelése. A 20-64 évesek foglalkoztatási rátája jelentősen nőtt 2010 és 2014 között (66,7%). A 15-24 évesek munkanélküliségi rátája magas (20,4%), de az EU-28 átlagnál jobb.

A magyar gazdaság a 2013-2014-es adatok alapján, úgy látszik, kilábalóban van a 2008-as recesszióból. A GDP növekszik, a foglalkoztatott-

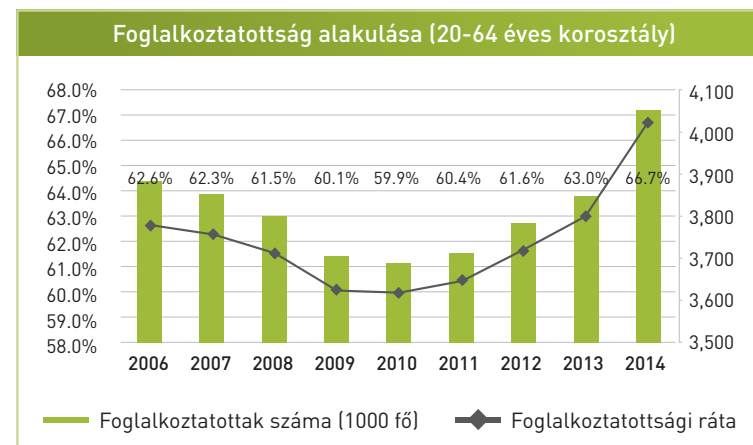
A fenntarthatósági átmenet felé vezető főbb eredmények:

- A kettős állampolgárság hozzájárult a nemzeti összetartozás erősödéséhez.
- A legtöbb, emberi egészséget veszélyeztető szennyezés hazai kibocsátása kisebb az EU-átlagnál.
- A 20-64 évesek foglalkoztatási rátája 66,7%-ra nőtt 2014-re.
- Magyarország nettó külső adóssága csökken, a költségvetési hiány 2012 óta rendre 3% alatti.
- 2012-2014 között kismértékű egyenlőtlenség csökkenés volt tapasztalható a társadalomban.
- Javult az állami transzferek célzottsága, a támogatások hatékonyabban jutnak el a rászorultakhoz.
- A kormányablakok megjelenésével a polgárok ügyeinek intézése hatékonyabbá, kényelmesebbé vált, ami növelte a jogrendszer iránti bizalmat.
- A halandóság csökkentése területén csekélymértékű, pozitív elmozdulás látható.

A foglalkoztatottság növekedésében jelentős szerepe volt a szociális járadékokra való jogosultság felülvizsgálatának és a közmunka-programnak.

Költségvetési hiány kordában tartása. Az államadósság 2012-től fenntartható szintet ért el. Magyarország nettó külső adóssága csökken, a költségvetési hiány 2012 óta rendre 3% alatti. Ennek egyik eszköze azonban a rendkívül magas adószint, a nagy állami újraelosztás. Radikálisan csökkent a lakosság deviza-adóssága és általában az eladósodottsága is. A háztartások megtakarításai nőttek, jelentős azonban az önkormányzatok forráshiánya.

Társadalmi szerkezet átrendeződése. A 2010-2012 közötti egyenlőtlenség növekedés után 2012-2014 között kismértékű egyenlőtlenség csökkenés volt tapasztalható a társadalomban. A szegénység és társadalmi kirekesztettség csökkenésnek indult, amihez hozzájárult a Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia megalkotása. A foglalkoztatottság növelése többeket juttatott munkajövedelemhez. Javult a rászorultak támogatásának célzottsága.

Szolidáris társadalom, társadalmi kirekesztettség csökkentése. Általánosságban elmondható, hogy a lakosság kb. 7%-át kitevő cigányság továbbra is a társadalom legszegényebb, leginkább kirekesztett, azaz összességében legsérülékenyebb csoportja maradt. Javult ugyanakkor az állami transzferek célzottsága. Jó kezdeményezések: telepprogramok; kistérségi Startmunka mintaprogramok; cigány történelem és kultúra értékeinek ismertetése a Nemzeti Alaptantervben; kötelező óvodáztatás; tanoda programok és ösztöndíjak; közfoglalkoztatás.

Bizalom infrastruktúrájának erősítése. Magyarország az európai országok között az alsó középmezőnyben helyezkedik el az átlagosnál alacsonyabb bizalmi szinttel. Az általános bizalom és a jogrendszerbe vetett bizalom szintje emelkedik. A kormányablakok megjelenésével a polgárok ügyeinek intézése hatékonyabbá, kényelmesebbé vált, ami növelte a jogrendszer iránti bizalmat. A hektikusan változó jogszabályok viszont csökkentették a befektetői, vállalkozói bizalmat.

A halandóság csökkentése területén csekélymértékű, pozitív elmozdulás látható. A szükséges egészségügyi ellátás megfelelő időben történő igénybevételével elkerülhető halálozás szempontjából Magyarország az utóbbi időben megfigyelhető javuló tendencia ellenére is az OECD országai közül utolsó helyen áll. Az alapellátás megerősítése, a szakellátás hatékonyságának a javítása, a sürgősségi ellátás korszerű rendszerének a kialakítása és a rehabilitációs rendszer fejlesztése nem érte el az elvárható színvonalat. Az állam fenntartói szerepvállalása sem hozta még meg a várt minőségi és hatékonysági eredményeket.

A társadalmi és kormányzati válaszok jó irányban mozdultak, nem történt ugyanakkor még érdemi fenntarthatóság irányába történő előrelépés a következő területeken

Fenntarthatósági kihívásokra adott fontosabb társadalmi és kormányzati válaszlépések:

- A járadékvadászat csökkentésére tett kormányzati intézkedések hatása ma már jól látható.
- A népességcsökkenés lassítására, a demográfiai trendek megfordítása céljából a kormányzat számos gyermekvállalást támogató intézkedést tett.
- Bővült a dohányzásról való leszokást segítő, valamint általánosságban a fenntartható életstratégiákat népszerűsítő intézmények/programok száma, elérhetősége.

Járadékvadászat csökkentése. A gazdaság felerősítése, az adóelkerülés visszaszorítása, az adóalap szélesítése és az adóbeszedés hatékonyságának érdemi javítása érdekében tett kormányzati intézkedések hatása ma már jól látható, az e téren történt előrelépés jelentős. Korruptióellenes kormányzati programok indultak és szigorították a Büntető Törvénykönyvet. Ugyanakkor továbbra is jelentős a közbeszerzésekben az ajánlattételi összejátszás kockázata. Számos területen a gazdaságba való erőteljes állami beavatkozás utat nyithat járadékvadász magatartások megjelenésének.

Népességfogyás lassítása. A magyarság továbbra is fogy, s lélekszáma 12 millió főre apadt (ideértve az országon belül élőket, a Kárpát-medence magyarjait és a világban szétszóródott kívándoroltakat). A jelenlegi trendek mellett Magyarország lakossága 2060-ban várhatóan 7,9 millió fő lesz. Felismerve a demográfiai kihívást, a kormányzat számos gyermekvállalást támogató intézkedést tett (pl. GYED Extra, bölcsődei férőhelyek bővítése, kisgyermekes anyák foglalkoztatására irányuló adókedvezmény).

Egészségtudatos magatartás ösztönzése. Az EU-átlagnál lényegesen rosszabb helyzet a dohányzás és az alkoholfogyasztás terén. A magyar felnőtt lakosság 54%-a túlsúlyos vagy elhízott, a lakosság kétharmada szabadidejében sem sportol legalább napi 10 percet. Pozitív kezdeményezés az Egészségkommunikációs Központ (EKK) létrehozása. Bővültek a dohányzásról való leszokást segítő intézmények/programok. A dohányzás korlátozására vonatkozó jogszabályi szigorítások eredményeképp a beltéri levegőszennyezettség 90%-kal csökkent. Kedvező tendencia továbbá a „chips-adó” bevezetése, valamint az új közétkeztetési szabályok, mindennapos testnevelés a közoktatásban.

Jó példák megjelenítése a társadalom és közösségek előtt. Több kormányzati és civil kampány indult a fenntartható életstratégiák elterjesztésére, így például a „Bringázz a munkába”, vagy a „Fűts okosan” programok.

Egyaránt láthatók pozitív és negatív folyamatok a következő területeken

Családi értékek támogatása. A szülőképes korú felnőtteknek fele él házasságban, a gyermekek 48%-a házasságon kívül születik. A házasságkötések száma egy 1990 óta tartó negatív trendet megtörve 2010-2014 között enyhén emelkedett. 2010 óta ötödével csökkent a terhesség-megszakítások száma. A Kormány öt elemből álló családtámogatási akcióprogram indításáról döntött.

Bevándorlási politika kialakítása. A migrációs egyenlegünk negatív: több magyar vándorol ki, mint ahány külföldi itthon letelepszik. A magyarok 40%-a feltétel nélkül ellenzi az idegenek betelepődését, csak 10% feltétel nélkül befogadó, míg a lakosság 50%-a mérlegelő. A kormány 2013 őszén migrációs stratégiát fogadott el, a stratégia gyakorlati megvalósítása azonban csak részben kezdődött meg. A 2014 óta erősödő migrációs stressz az irreguláris/illegális migrációval kapcsolatos fellépést állította középpontba, míg a stratégia más elemei (pl. előítéletek csökkentése) elhalványultak.

A fenntarthatóság szempontjából a következő főbb ellentmondásos folyamatok láthatók:

- A házasságkötések száma nő, miközben a gyerekek közel fele házasságon kívül születik.
- Az elfogadott migrációs stratégia megvalósítása csak részben kezdődött meg.
- Az időskorúak aktivitását a nyugdíjrendszer hátráltatja.
- Az oktatás területén a minőségi célú javításokkal párhuzamosan nem történt valós forrásbevonás.
- Az élethosszig tanulás célkitűzése mögött nem láthatók valós eredmények.
- Magyarország több ökoszisztéma-szolgáltatást használ fel, mint amennyi a rendelkezésre álló természeti tőkénk hozama, bár ökológiai lábnyomunk kisebb a globális és európai átlagnál is.
- Az iparágak 90%-ában bővültek a beruházások, de a kisvállalkozók aktivitása kisebb.
- A stratégiai cél ellenére hosszú távon az innováció nem lesz erősíthető, ha a közoktatás teljesítménye továbbra is átlag alatti marad.
- Az adórendszerben történt szerkezeti módosítások segítik a közkiadási rendszer fenntarthatóságát, de további alapvető reformokra van szükség.

iskolalátogatáshoz kapcsolása csökkentette az iskolások igazolatlan óráinak számát, de nem mérsékelte a korai iskolaelhagyást. Az oktatásban eltöltött időt csökkentheti a tankötelezettség korhatárának leszállítása.

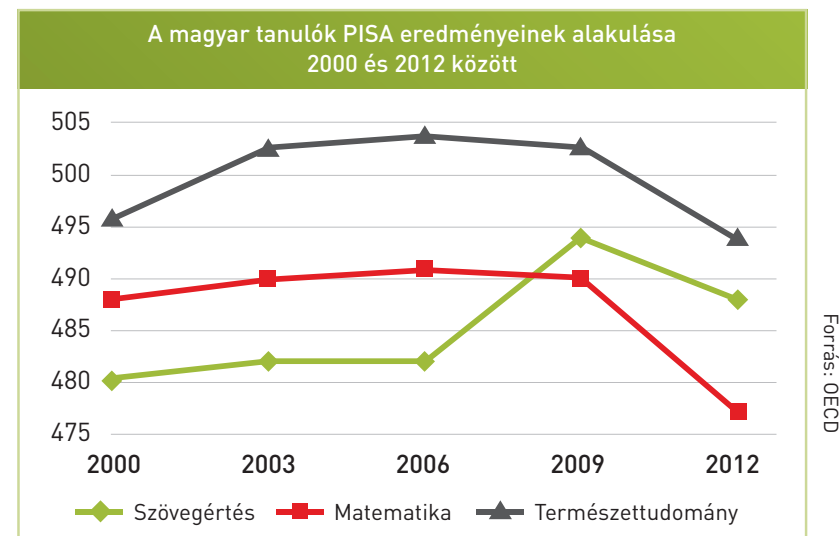
Fenntarthatóság megjelenése az élethosszig tartó tanulásban. Kevesen vesznek részt az élethosszig tartó tanulásban (ötödik legrosszabb EU-érték) és az EU-ban arányaiban a legkevesebben beszélnek idegen nyelveket. Bővült a kulturális intézmények, multifunkciós közösségi központok oktatási célú szolgáltatása. Az élethosszig tartó és minőségi tanulás része a BCSDH Action 2020 programjának¹.

Időskorú aktivitás növelése. Az időskorúak (nyugdíjasok) jövedelme szinte kizárólag állami transzferből származik, a saját tőke (megtakarítás) hozama és a családon belüli támogatás elhanyagolható. A nyugdíjrendszer az időskori aktivitás fennmaradását kevésbé segíti, ugyanakkor a Munkahelyvédelmi Akció és egyes TÁMOP támogatások az időskorúak aktivitásának fenntartására is irányulnak.

Minőségi oktatás. A 10 és 14 éves korosztály szövegértése, matematikai és természettudományos tudása romló tendenciát mutat. A felsőfokú végzettségűek aránya elmarad az OECD-átlagtól. Az oktatás minőségének javítására irányuló, pozitívnak tekinthető intézkedések a kötelező óvodáztatás, az egész napos iskola, a tankerületi rendszer, a közoktatási értékelési rendszer és a pedagógus bérek emelése. Nem segíti a fenntarthatósági átmenetet viszont az oktatási kiadások tartós, egy évtizede tartó folyamatos csökkenése (-28%/évtized) [2003-12], aminek eredményeképp az EU-ban Magyarország költi a legkevesebbet oktatásra. Negatív trend az érettségit nyújtó képzések visszaszorítása, a duális szakképzésben az általános kompetenciák fejlesztésének visszaszorulása.

Oktatásban töltött idő növelése. Családi pótlék

Munkahelyi stressz csökkentése. A kormányzat bevezette a Családbarát Munkahely díjat az arra érdemes vállalatoknak, ahol a munka és magánélet egyensúlyát újszerű és innovatív intézkedésekkel támogatják.

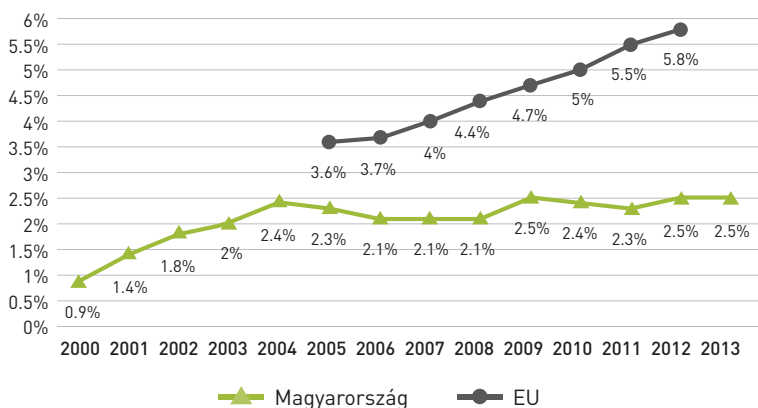

Ökológiai korlátok érvényesítése. Magyarország több ökoszisztéma-szolgáltatást használ fel, mint amennyi a rendelkezésre álló természeti tőke hozama, bár ökológiai lábnyomunk kisebb a globális és európai átlagnál is. Pozitív kezdeményezés a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek felülvizsgálata, a Natura 2000 területek fenntartási terveinek elkészítése, a Nemzeti Erdőprogram célkitűzéseinek megvalósítása, és a Nemzeti Biodiverzitás Stratégia elkészítése. A karbonszegény és vízhatékony technológiák elterjesztése része a BCSDH Action 2020 programjának.

Fenntartható termelési technológiák érvényesítése. A jellemző fenntartható technológiák (ökológiai gazdálkodás, megújuló energiaforrások) hazai alkalmazási aránya alacsonyabb az európai átlagnál. Ennek növelésére a Kormány elfogadta az Ökológiai Gazdálkodás Fejlesztését célzó Nemzeti Akciótervet (2014-2020), és megvalósítás alatt áll a Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégia. A fenntartható termelési módon előállított termékek kínálatának növelése, a fenntartható fogyasztás népszerűsítése, és a fenntartható, egészséges élelmiszer-termelés cél a BCSDH Action 2020 programjában.

¹ BCSDH Action 2020 = A fenntarthatóság iránt elkötelezett hazai vállalatok szervezete az Üzleti Tanács a Fenntartható Fejlődésért (BCSDH). 2014-ben indított programjuk (Action 2020) rövid távú vállalati intézkedés-csomagot jelent fenntarthatósági célok elérése érdekében.

**Az ökológiai gazdálkodásba vont területek
mezőgazdasági területeken belüli aránya Magyarországon**

Forrás: KSH

Lokalizáció és nemzetközi együttműködés egyensúlya. A külföldi közvetlen befektetések trendje csökkenő. A hazai tulajdonú vállalkozások fejlesztési képességei szerények, elmaradnak a banki hitelezési lehetőségektől (a hitelek 1/6-a nem teljesítő). A kistelepüléseken elérhető szolgáltatások mennyisége csökken.

Helyi gazdasági kapcsolatok erősítése. Magyarország továbbra is nagymértékben nyitott gazdaság, jelentős export-import tevékenységgel. A lokális gazdasági kapcsolatok fejlődése – számos jó helyi gyakorlat ellenére – nem jelentős. Az iparágak 90%-ában bővültek a beruházások, ugyanakkor a kisvállalkozók aktivitása kisebb.

Vállalkozási terhek, akadályok csökkentése. A Világbank Doing Business rangsorában minden V4-partner ország megelőzi hazánkat. Magyarországon átlagosnál jobb a vállalkozások alapítását és a szerződések kikényszerítését segítő jogi környezet. Relatív magasak az adók és jelentős költségű az adóadminisztráció. Pozitív kormányzati válasz az Egyszerű Állam Program folyamatos végrehajtása és az e-közigazgatás kiterjesztése. Ezen felül vállalkozásbarát módosítások történtek a Munka Törvénykönyvében, a képesítési feltételek meghatározásában.

Innováció erősítése. A szabadalmi oltalmak száma erőteljesen ingadozik. Az EU-átlaghoz képest jóval nagyobb szerepe van a vállalati kutatásoknak, mint a közsféra kutatásainak, s az olló tovább nyílik. Hosszú távon az innováció nem lesz erősíthető, ha a közoktatás teljesítménye továbbra is átlag alatti marad. Az innováció támogatására elfogadásra került a Nemzeti Kutatás-fejlesztési és Innovációs Stratégia, ami erősítheti az innovatív közepes és kisvállalatok K+F-jét.

Korosztályos egyensúly fokozatos visszaállítása. Míg 1990-ben 5 aktív magyar tartott el 1 nyugdíjast, ez az arány 2050-re 2:1 közelébe módosul. A jelenleg egyensúlyban lévő nyugdíj-rendszernek

a 2050-es népességarányok mellett 45%-os deficitet kellene szembenéznie. Az adórendszerben történt módosítások, a munka helyett a fogyasztás adóztatása segíti a közkiadási rendszer fenntarthatóságát. Ugyanakkor hosszú távon további, társadalmi konszenzuson alapuló nyugdíjreformokra lesz szükség.

A következő területeken viszont egyértelmű visszalépések láthatók

Elvándorlás lefékezése. Az elvándorlás tovább tart, s elsősorban a fiatal diplomásokat érinti. Az elvándorlással érintett szakmákban továbbra is jelentős bérkülönbségek vannak az EU nyugati része és Magyarország között. Részeredmények (pl. MTA Lendület-programja) ellenére érdemi sikeres válasz nem született. A munkavállalói jövedelmek növelése megjelenik célként BCSDH Action 2020 programban.

Oktatási rendszer szelektivitásának csökkentése. Európai összehasonlításban rendkívül szelektív oktatási rendszer, ahol leginkább megmaradnak a kezdeti családi, jövedelmi különbségek a diákok között az oktatásban eltöltött idő végére is.

Tudás jobb hasznosulása a társadalomban. Magyarországon az OECD országok között egyre kevesebb a kiemelkedően teljesítő tanulók aránya, így csökken a magas szintű K+F-be bevonható szakemberek száma. Az oktatásból a munkába való átmenet hatékonyságának növelése cél a BCSDH Action 2020 programjában.

Visszalépés a fenntarthatósági szempontjából:

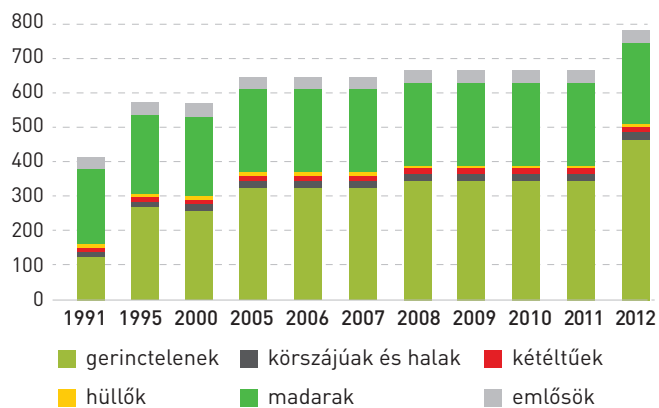
- Az elvándorlás tovább tart, s elsősorban a fiatal diplomásokat érinti
- Az EU-ban hazánkban jellemző, hogy leginkább megmaradnak a kezdeti családi, jövedelmi különbségek a diákok között az oktatásban eltöltött idő végére is.
- Egyre kevesebb a kiemelkedően teljesítő tanulók aránya, csökken a magas szintű K+F-be később bevonható szakemberek száma.
- A krónikus megbetegedések területén folytatódott a korábbi romló tendencia.
- Továbbra is gyenge a civil szervezeti aktivitás, a piac-állam dichotómia jellemző.
- A társadalmi jóléti szempontból optimális ár alatt lehet felhasználni természeti erőforrásokat.
- A területhasználat jelenlegi formája akadályozza a klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodást.
- A még meglévő jelentős szintű ökológiai sokféleség ellenére a kárpát-medencei élőhelyek többsége veszélyeztetett, a biodiverzitás csökkenése várható.

Krónikus megbetegedések csökkentése. A vonatkozó mutatók a korábbi romló tendenciát követték, a kitűzött céltól való további távolodás várható az ellátórendszert érintő beavatkozás hiányában.

Fenntarthatóságot szolgáló köztes intézmények támogatása. Magyarországon az európai átlagnál kisebb a civil szervezeti aktivitás, jellemző, hogy problémáink megoldását a piactól vagy az államtól várjuk. A számos területen megvalósított államosítás vagy centralizáció tovább erősítette a piac-állam dichotómiát.

Természeti tőke megfelelő árazása. A társadalmi jóléti szempontból optimális ár alatt lehet felhasználni természeti erőforrásokat. A hulladékgazdálkodás szabályainak változtatása rontotta a természeti erőforrások hatékony felhasználását.

Védett és fokozottan védett állatfajok számának alakulása Magyarországon

Forrás: NEKI

Fenntartható területhasználat. A területhasználat jelenlegi formája akadályozza a klímaváltozás hatásaihoz való alkalmazkodást. Nő a biológiai aktív felületek fragmentáltsága. A területhasználati, ökológiai szempontok nem kapnak elég súlyt a településtervezésben, a vonalas infrastruktúrák létesítésekor, a mezőgazdaságban és a vidékfejlesztésben sem.

Biodiverzitás megőrzése. A Kárpát-medence ökológiai sokfélesége lényegesen nagyobb az EU átlagánál, ugyanakkor az élőhelyek többsége veszélyeztetett, a biodiverzitás csökkenése várható. A nemzeti parki rendszer finanszírozása problémás. A cselekvés szükségessége számos kormányzati stratégiában (pl. Nemzeti Biodiverzitás Stratégia) megjelenik, de a tényleges beruházási döntések vagy a mezőgazdaság szabályozása során ezek nem érvényesülnek.

Javaslatok a fenntarthatósági átmenet erősítése érdekében

Az Előrehaladási Jelentés értékelő megállapításai alapján – az NFFS célkitűzéseinek érvényre juttatása érdekében – a következő javaslatokat tesszük a fenntartható fejlődési átmenet elősegítésére:

- **Kiemelt feladat a fenntarthatósági átmenetet segítő értékek, erkölcsi mércék hangsúlyozása, érvényesülésük támogatása, elősegítése.** Erősíteni szükséges a holisztikus gondolkodást és a tudás társadalmi hálózatokban való szétterjedését, érvényesülését.
- **Az oktatási rendszer átalakítása során** az igazgatási rendszer szabályozásán túl **szükség van hatékonysági fejlesztésekre.** A munkaerőpiacon való jobb elhelyezkedés érdekében **a diákok problémamegoldó képességeinek fejlesztése elengedhetetlen.**
- **A köz- és felsőoktatás, képzés és átképzés különösen fontos a leszakadó társadalmi rétegek munkapiaci boldogulása, és a mélyszegénység újratermelődésének megelőzése érdekében.** A köz-munka programok önmagában nem oldják meg, illetve csak rövidtávon kezelik az alacsonyan képzettek foglalkoztatási problémáit.
- **A kutatás és fejlesztés** támogatása mind az emberi erőforrások minőségének javulásához, mind pedig a gazdasági termelékenységhez hozzájárul. A közoktatás színvonalának javítása mellett a hazai K+F mind **mennyiségi,** mind **minőségi fejlesztése jelentős hozzáadott értékkel bír a magyar társadalom fejlődése alapjaként.**
- A lassan javuló demográfiai trendek ellenére továbbra is a népességszökkenés jellemzi Magyarországot. További **intézkedések szükségesek a negatív migrációs egyenlegünk javítására.**
- Az alkoholfogyasztáshoz és dohányzáshoz köthető betegségeknek továbbra is kiemelt szerepe van a hazai halálozási okokban. **Szükség van** ezért további kampányokra, és **a fenntarthatóbb életstratégiákat népszerűsítő programokra.**
- **Biodiverzitásunk megőrzésében, valamint a klímaváltozás káros hatásainak mérséklésében** – az aszályok és árvizek kárainak csökkentésében – sokkal **nagyobb szerepet kell kapnia a terület-használat tudatos alakításának,** a területhasználat reformjának, a még biológiai aktív területek átalakítási tilalmának. Ez részint a beépítés sebességének csökkentését (meggondolt infrastrukturális fejlesztéseket, barnamezős fejlesztések előnyben részesítését), másrészt a mezőgazdasági ágazatok egymáshoz viszonyított területfoglalásának átalakítását, valamint a talajvédelem erősítését kell hogy jelentse. Ez utóbbi területen **az ökológiai gazdálkodás egyelőre még kiaknázatlan lehetőségével is kell élnünk. Át kell vizsgálni a mezőgazdasági, vidékfejlesztési szabályozási és támogatási eszközöket,** hogy jobban szolgálják a biodiverzitás- és talajvédelem, illetve a kisléptékű, fenntartható helyi termelés és fogyasztás szempontjait.

- A vízkészletek jó ökológiai állapotának elérése érdekében **több erőfeszítésre van szükség az EU víz-keretirányelvének végrehajtásában.**
- A lokális és globális gazdasági kapcsolatok közötti helyes egyensúly elérése érdekében **növelni kell a helyi közösségek élelmiszer-, energia-, s általában gazdasági-társadalmi önrendelkezését.** Elő kell segíteni a helyi közösségek ez irányú kompetenciáinak fejlesztését. Növelni kell a helyi közösségek hozzáférését a helyi ökoszisztéma-szolgáltatásokhoz.
- **Az anyag- és energiafelhasználás csökkentésének szempontjait erősíteni kell** a szakpolitikákban. Ennek egyik kulcseszköze a természeti erőforrások felhasználásának helyes árazása, ami kikényszerítheti a termelés és fogyasztás szerkezetének, módjainak erőforrás-takarékos, környezetkímélő irányba való elmozdulását. A biomassza feltételesen megújuló jellege miatt **javasolt a teljes mértékben megújuló energiák magasabb szintű elterjesztése. Szükség van olyan módszertani fejlesztésre is,** ami révén tisztázható, hogy a magyar társadalom teljes primer anyagfelhasználása, és az ehhez a felhasználáshoz tartozó kibocsátások hogyan oszlanak meg földrajzilag.
- A társadalmi kohéziót és az üzleti környezetet is javíthatja a bizalom erősödése a közösségekben. **Kiemelt feladat a korrupció és a járadékvadászati lehetőségek visszaszorítása.**
- Általánosságban elmondható, hogy **javítani kell a fenntarthatóság - Keretstratégiában elfogadott - értelmezésének ismertségét és közigazgatásban történő alkalmazását.** Erősíteni kell a felső szintű politikai vezetők elkötelezettségét a fenntarthatósági szempontok érvényesítése érdekében, s valódi, funkcionális szerepet kell adni a szakpolitikák államtitkári szintű koordinációjának az NFFS érvényre juttatásában. **Szükséges az ágazati politikák olyan folyamatos felülvizsgálata is,** ami biztosítja a Keretstratégia céljainak és szemléletének érvényesülését. **A közpolitikai döntések hosszú távú hatásainak javítása érdekében célszerű lenne bevezetni az előzetes fenntarthatósági vizsgálat intézményét,** aminek szakmai koncepciója az NFFT-nél rendelkezésre áll.
- **Fenntartható fejlődési tudás-forrás és látogató központokat kell létrehozni, amelyek** segítik a lakosságot a fenntartható életmód gyakorlatának megismerésében, amelyek **tanácsokat adnak, terveket készítenek,** segítvén a lakosságot az ismert lehetőségek alkalmazásában.

